

Nancy G. Siraisi. *Communities of Learned Experience. Epistolary Medicine in the Renaissance.* Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2013, 163 s., 4 obr., ISBN 978-1-4214-0749-4

Korespondenční síť propojující významné představitele humanismu v době raně novověké Evropy poutá pozornost historiků již řadu let; dopisy jsou důležitou výpovědí o osobnosti pisatele a v 16. století hrála vědecká korespondence mnohem důležitější roli než dnes. Až v poslední době však začíná blíže přitahovat zájem badatelů i početná skupina latinsky psaných dopisů s lékařskou tematikou. Zmapování korespondenční sítě mezi jednotlivými významnými (i méně známými) lékaři, kteří představovali nedílnou součást raně novověké *Rei Publicae Litterariae*, tedy nadnárodní vědecké obce, je zajímavou a nanejvýš přínosnou výzvou pro historii i historiografii dějin medicíny.

Význam lékařských dopisů pro výzkum raně moderního vzdělání (nejen lékařského), výměnu idejí, vzájemných vědeckých diskusí či dokonce sporů se stal tématem poslední práce jedné z nejuznávanějších současných historiček (i historiků) medicíny, emeritní profesorky na Hunter College, Nancy G. Siraisi (*1932).¹ Toho, kdo je zvyklý na její fundované a velmi obsáhlé monografie z dějin medicíny, překvapí tato nejnovější práce svou útlostí; samotný text čítá de facto necelých 80 stránek (přitom poznámkovému aparátu je věnováno více jak 50 stran). Vysvětlení podává sama autorka v úvodu své práce: kniha představuje revidovanou verzi jejích přednášek, které přednesla v Charles Singleton Center for Study of Pre-Modern Europe na Univerzitě Johna Hopkinse roku 2010. Jde tedy o několik jednotlivých studií, které mají společné téma: *rem publicam litterariam*, zde tedy lékařskou, a propojení jejích členů prostřednictvím *epistolae medicinales*. Počet edic sbírek lékařů psaných dopisů, které byly v průběhu 16. a na počátku 17. století vydány tiskem, je sám o sobě dostatečný, aby opravňoval jejich klasifikaci jako svébytného literárního žánru renesančního odborného lékařského diskursu.² Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol se specifickými

¹ K jejím stěžejním pracím patří např. monografie *Taddeo Alderotti and His Pupils: Two Generations of Italian Medical Learning* (1981); *The clock and the mirror: Girolamo Cardano and Renaissance medicine*. Princeton, 1997; *Medicine and the Italian universities, 1250–1600*. Leiden, 2001; nebo *History, Medicine, and the Traditions of Renaissance Learning*. Michigan, 2007.

² Autorka v souvislosti s prvními orientačními studii o šíření a nárůstu vydávání soukromé korespondence humanistickými lékaři upozorňuje především na nedocenitelné práce jednoho z nejvýznamnějších soudobých historiků medicíny, oxfordského profesora Iana Macleana.

tematickými okruhy. První kapitola je věnována kontaktům mezi jižní a střední Evropou (kterou ovšem autorka označuje za severní), dvě následující kapitoly jsou kvůli srovnání zaměřeny na rozbor sbírek lékařských dopisů z per dvou představitelů německého a italského okruhu.

V první kapitole, Context and Communication (s. 14–36), se Siraisi pokusila nejprve postihnout všeobecně platné zásady a znaky komunikace odborné humanistické veřejnosti. Blíže se pak zaměřila především na zajímavosti týkající se vzájemných epistolárních diskusí několika představitelů lékařské komunity (Giralamo Mercuriale, Nicollo Massa, Laurenz Scholz aj.) např. o lékařských inovacích, knižních novinkách, zkoumala jejich postoje vůči paracelsistům nebo empirikům, všimla si přítomnosti nebo naopak absence zmínek o náboženství, filozofii apod. Mimo jiné dospěla k pozoruhodnému zjištění, že nejrušnější lékařská komunikace prostřednictvím dopisů 16. století probíhala mezi německy mluvícími zeměmi a Itálií a že většina lékařských, latinsky psaných sbírek dopisů vyšla tiskem právě v těchto regionech. Obzvláště v německy mluvících zemích se těšil tento druh literatury velké oblibě, takže řada sbírek *epistolarum medicinalium* publikovaných v Itálii se vzápětí dočkala „reprintu“ v Německu. Za zmínku stojí i připomenutí korespondence nejvýraznějších osobností té doby, jejichž široký komunikační záběr je téměř nezmapovatelný; jako příklad uvedla autorka kontakty známého přírodovědce a lékaře Conrada Gesnera (1516–1565), lékaře a encyklopedisty Theodora Zwingera (1533–1588) nebo slavného botanika Carola Clusia (1526–1609).³

Německým lékařem, jehož životní dráze a korespondenci byla věnována druhá kapitola, je Johann Lange (1485–1565), dvorní lékař rýnských palatinů a reformátor lékařského studia na univerzitě v Heidelbergu. Siraisi si jej vybrala k bližšímu prostudování záměrně, protože je představitelem první generace intelektuálně formované lékařským humanismem rozvíjejícím se na německých univerzitách; v jeho korespondenci i dalších drobných spisech příbuzných žánrů (*consilia, observationes* aj.) jsou výborně zachyceny jak typické humanistické záliby v řečtině, antických autorech, nových přírodovědných a zeměpisných objevech, tak naopak i lpění na spíše středověkých scholastických tradicích. V kapitole The Court Physician Johann Lange and His Epistolae Medicinales (s. 38–60) jsou vedle studia a kariéry a s tím spojených korespondenčních vazeb J. Langeho

³ Conrad Gesner udržoval kontakt s nejméně 240 představiteli vědy z celé Evropy; přes 2000 dopisů z korespondence Theodora Zwingera je v manuskriptech uchováváno v archivu univerzity v Basileji; zpřístupnění korespondence Carola Clusia (Charles L'Écluse) je cílem rozsáhlého projektu probíhajícího na univerzitě v Leidenu, v jehož rámci již bylo na internetu zveřejněno více jak 1500 dopisů.

nastíněna i další témata a problémy, podle nichž si lze vytvořit poměrně přesný obraz jeho profesního života i názorů ovlivněných náboženskými zvraty a bojem proti existenci neakademické medicíny uvnitř regionu.

Orazio Augenio (1527–1603), „hlavní hrdina“ poslední kapitoly *The Medical Networks of Orazio Augenio*, byl autorkou zvolen kvůli kontrastu vůči životním osudům i postojům J. Langeho. Generačně mladší italský lékař pocházel z velmi odlišného regionálního i kulturního prostředí. V jeho lékařských dopisech, pocházejících ze 2. poloviny 16. století, je jasně patrné, že patřil ke generacím lékařů utvářených rozvinutým humanismem, který již dávno před tím zakořenil medicínu v širší vědecké i literární kultuře. Augenio byl po většinu života spjat s životem na malém městě, kde řadu let praktikoval; až na sklonku života se připojil k akademickému světu coby profesor medicíny nejprve univerzity v Turínu a posléze v Padově. To se přirozeně muselo obrazit i v jeho korespondenci; přestože se stal konzultujícím lékařem vládců světských i církevních, byl jeho život spjat výhradně s měšťanstvem. Zatímco v 70. a 80. letech padovští profesori udržovali kontakty s univerzitami v Heidelbergu, Zurichu i Basileji, Augenio využil disputativních možností dopisů v sérii prudkých sporů s kolegy, považovanými za kritiky nebo konkurenty, a jeho dopisy výmluvně ilustrují striktně lékařský zájem.

Autorka ve své krátké studii prokázala, že sbírky lékařských dopisů vrhají světlo na hlavní charakteristiku a typy žánru, na rozvětvenost profesního a intelektuálního milieux jejich autorů a vydavatelů, stejně jako na lékařské vědomosti a praxi odrážející se v těchto sbírkách. Dospěla k závěru, že dostatečným podkladem pro lékařskou korespondenci přes Alpy i přes politické a náboženské hranice bylo všeobecné formování a smysl pro profesní identitu, která pojila akademicky vzdělané latinizující lékaře 16. století. Velkým pojičkem byla rovněž univerzita v Padově, nejvyspělejší centrum medicíny té doby, kam zamířil alespoň na krátký čas takřka každý student. Ačkoliv jsou tedy *epistolae medicinales* daleké toho, že by poskytovaly plný obrázek dobového spojení mezi lékaři a přírodovědci (z nichž většina byla v 16. století zběhlá v medicíně), zasluhují prokazatelně větší pozornost ze strany historiků. Detailní studie individuální korespondence lékařů mohou vrhnout nové světlo nejen na lékařův medicínský zájem a praxi, ale také na jeho místní situaci a politické a náboženské vazby, intelektuální a vědecké prostředí a vzájemné vztahy; ilustrovat způsoby, jimiž mohly sbírky dopisů a jejich publikování hrát roli ve vytváření lékařské pověsti a kariéry ve vysoce konkurenčním prostředí.

BOHDANA DIVIŠOVÁ

Ivana Lorencová. Významné osobnosti české chemie v Archivu Národního technického muzea v Praze.

Práce z dějin techniky a přírodních věd sv. 33. Praha, Národní technické muzeum, 2013, 179 s., ISBN 978-80-7037-221-0

Základní myšlenka knihy vypadá jednoduše a přitom velmi atraktivně – v 21 medailonech chemiků působících v českých zemích má být zpřístupněno bohatství Archivu Národního technického muzea a zároveň opraveny některé evidentní omyly tradované v dosavadní literatuře. Medailony jsou řazeny chronologicky podle data narození příslušné osobnosti, což sice může při hledání konkrétního životopisu působit drobné problémy, ale vzhledem k relativně omezenému počtu textů nelze hovořit o jakékoliv větší komplikaci pro čtenáře. To už bolestněji pocítí asi chybějící rejstřík, stejně jako celkový seznam použitých pramenů a literatury. Možná jsem poněkud staromódní, ale vědecká publikace se bez těchto náležitostí podle mého názoru obejde jen velmi těžko.

Pozitivně lze jistě hodnotit, že autorka zařadila jak nejproslulejší postavy české chemie – např. Bohuslava Braunera, Emila Votočka nebo Rudolfa Lukeše, stejně jako méně slavné – např. Vladislava Přistoupila či Jindřicha Fleka. Trochu mne však zarazil způsob výběru. Z názvu jsem totiž usuzoval, že půjde v první řadě o životopisné portréty chemiků, kteří mají v Archivu Národního technického muzea své osobní archivní fondy. Jenže I. Lorencová svou práci pojala podstatně širě a zařadila i vědce, k nimž nalezla dílčí materiály ve fondech jiných osobností, ve fondech institucí nebo v tzv. Kleplově sbírce vzpomínek. První medailon Křištofa Bergnera je dokonce pouze přepisem životopisného portrétu vytvořeného Vlastimilem Matulou a uloženého v Matulově osobním fondu. Speciálním případem je pak Karel Josef Napoleon Balling – jeho fond sice byl uložen v Archivu NTM, s největší pravděpodobností však došel zkázy při povodních v roce 2002.

Celkově není jasné, zda skutečně jediným kritériem pro zařazení byl dostatek vhodných archivních materiálů nebo zda autorka vybírala ještě na základě něčeho jiného. Zvolený přístup navíc prakticky znemožňuje, aby se recenzovaná kniha stala základem ediční řady, která by zpřístupnila životopisné informace o českých chemících i z jiných českých a moravských archivů – těžko si asi lze představit, že by se v podobné ediční řadě objevily portréty některých osobností víckrát. Chápu, že autorka chtěla zpřístupnit veškerý dostupný materiál, ale je otázka, zda si přitom nepočínala poněkud krátkozrace.

S ohledem na název práce jsem také počítal s detailnější informací o materiálech k jednotlivým osobnostem – často se však například vůbec nedozvíme, jak je příslušný osobní fond rozsáhlý a co přesně je v něm uloženo. Také údaje o komplementárních pramenech k životu osobnosti či o sekundární literatuře

nevynikají úplností. Například zcela vypadla informace o samostatném uspořádaném osobním fondu Vojtěcha Šafaříka v rozsahu tří kartonů, uloženém v Archivu Akademie věd ČR. I když se jedná především o materiály ze závěru jeho životní kariéry, kdy se věnoval astronomii a nikoliv chemii, domnívám se, že zmínka chybět rozhodně neměla, zejména když Archiv Národního technického muzea vlastní archivní fond nemá.

S doplňující sekundární literaturou je to samozřejmě nemalý problém. Autorka čerpá často z memoárových článků žáků či kolegů příslušné osobnosti, jejichž výpovědní hodnota bývá někdy dosti sporná, i když nepochybně text medailonů velmi oživují stejně jako pro historiky mnohem zajímavější výňatky z korespondence nebo z některých deníků (např. Vlastimila Matuly), uchovávaných v Národním technickém muzeu. Člověka napadne, zda by zápisky V. Matuly nestály za samostatné vydání, i když si uvědomuji, na jak velké potíže edice tohoto druhu narážejí. Zamrzí ovšem, že se autorka nevyvarovala některých drobných, ale přesto rušivých omylů. Např. opakovaně překřtila Jana Svatopluka Presla na Josefa (s. 33, 47, 112, 113, správně je uveden v textu na s. 33 a 39), a to i v popisku k obrázkům, na nichž je správné jméno uvedeno výrazným písmem (s. 33 a 112). V této souvislosti bych snad podotkl, že se tak jasně ukazuje význam rejstříku i pro autora. Z vlastní zkušeností bohužel vím, o čem mluvím. Jinak ovšem autorka píše poměrně čtivě, i když někdy by si formulace zasloužily asi větší přesnost – např. u Votočkova velkoobchodu papírem asi nelze mluvit už o „živnosti“, byť prosperující (srov. s. 109). Jindy došlo asi k překlepům nebo automatickým opravám – tak si alespoň vysvětluji informaci, že v Archivu NTM jsou uchovány diapozitivy „z Votočkových cest v Kutné Hoře, na Floridě, Kubě, ve Španělsku...“ (s. 115).

Rozsah jednotlivých medailonů velmi kolísá podle množství materiálu, který měla autorka k dispozici, a zrovna tak nevyrovnaně působí i hodnota podávaných informací, ať už psaných nebo obrazových. V některých případech I. Lorencová musí přímo zoufale hledat cokoliv spojené s příslušnou osobou, jindy se naopak topí v přebytku a jen s obtížemi omezuje svůj výběr. Celkově ovšem patří grafická úprava knihy rozhodně k jejím silným stránkám. Atraktivním prvkem, který však také nebylo možno použít u všech medailonů, je např. ukončení za pomoci reprodukce podpisu dané osobnosti.

Knihla se dobře čte a rozhodně nelze považovat čas strávený jejím studiem za ztracený. Najdeme zde i některé inspirativní poznámky, vybízející k přemýšlení o podobách formování vědeckého výzkumu v oblasti chemie v českých zemích. Pouze někdy archivní materiál umožnil i trochu hlubší psychologický pohled do nitra jednotlivých osobností. Vzhledem k omezenému prostoru však i v těchto případech zůstává příběh často jaksi nedopracovaný. Poloha mezi řekněme variantou encyklopedické příručky se stručnými životopisy a důkladnějším

rozbořem, vyžadujícím však spíše monografické zpracování, se mi nakonec nezdá jako nejšťastnější. Možná by bylo vhodnější se spíše soustředit na užší okruh chemiků (např. na jednotlivé školy nebo na chemiky zabývající se především cukrovarnictvím) a zpracovat jejich osudy a vzájemné vztahy důkladněji a s využitím širšího rejstříku pramenů. V tomto kontextu by jistě bylo možné i analyzovat některé otázky mechanismů fungování vědy a výzkumu, např. význam vazby učitel – žák, vytváření vlivových skupin, propojení s politickými zájmy apod. Podobných studií a knih zatím v českých dějinách vědy není zrovna nadbytek. Přitom by posunuly naše poznání více vpřed než sebebopledněji zpracované životopisné medailonky bez rozsáhlejší úvahové a hodnotící části.

MARTIN FRANC

KRONIKA

35. mezinárodní konference Historie matematiky

Ve dnech 22. až 26. srpna 2014 se ve Velkém Meziříčí konala již 35. pravidelná mezinárodní konference věnovaná dějinám matematiky, které se zúčastnilo více než 40 osob (vysokoškolští pedagogové z Čech, Slovenska, Polska a Tunisu, naši středoškolští učitelé, doktorandi a studenti). Hlavními organizátory byli J. Bečvář a M. Bečvářová.

Letošní konference nebyla tematicky zaměřena. Její program byl pestrý; tvořila jej trojice vyzvaných přednášek, téměř tři desítky konferenčních příspěvků, slavnostní zahájení a neformální společenský večer, který byl obohacen o klavírní koncert B. Riečana, ukázkou žonglérského umění M. Zamboje a oblíbenou tradiční dražbu starší matematické literatury.

První vyzvanou přednášku nazvanou *Archimédova Metoda, překlad a reflexe nového*

čtení proslovil Zdeněk Halas (Katedra didaktiky matematiky, MFF UK v Praze). Podrobně pohovořil o zajímavé a komplikované historii palimpsestu, který byl téměř po sto letech znovu objeven roku 1998 a obsahuje mimo jiné řecký text některých Archimédových spisů (např. *Metoda*, *Stomachion* a *O plovoucích tělesech I, II*). Popsal problémy spojené s jeho restaurováním, zkoumáním pomocí nejmodernějších technologií, odborným čtením a překladem.

Druhou vyzvanou přednášku s názvem *Aritmetizace matematické analýzy a pojem úplnosti* přednesl Ivan Netuka (Matematický ústav, MFF UK v Praze). Nastínil složitou cestu vedoucí k pojmu úplnosti a připomněl jeho význam pro moderní matematiku. Názorně ukázal, jak bylo 19. století poznamenáno postupným zvyšováním nároků na přesnost matematického vyjadřování (solidní vybudování pojmů funkce, limita, spojitost, derivace,

konvergence atd.). Pečlivě a srozumitelně vysvětlil historický proces konstrukce reálných čísel spočívající v úplnění racionálních čísel; stal se inspirací pro dalekosáhlá zobecnění a našel široké uplatnění v moderní matematické analýze 20. století (např. teorie abstraktních prostorů, studium úplných metrických prostorů a úplných normovaných lineárních prostorů).

Třetí vyzvanou přednášku *Velké osobnosti v historii matematiky a matematické kartografie* připravila Margita Vajsáblová (Katedra matematiky a deskriptivnej geometrie, Stavebná fakulta Slovenskej technickej univerzity v Bratislave). V poutavém vystoupení uvedla přehledný a fundovaný průřez historií matematické kartografie. Osvětlila úlohu, kterou v rozvoji kartografie hráli Hipparchos z Nikae, Claudios Ptolemaios, Johann Müller (Regiomontanus), Leonhard Euler, Johann Heinrich Lambert, Carl Friedrich Gauss aj. Neopomenula zdůraznit nejdůležitější historické souvislosti matematické kartografie, sférické geometrie, trigonometrie a zobrazovací metod.

Na konferenci zazněly následující kratší příspěvky:

E. Augustínová: *Vydávanie matematickej literatúry na Slovensku do roku 1918*; V. Bálint: *Takmer uzavretá história jedného problému kombinatorickej geometrie*; A. Bálintová: *Al-Qushji, kuriér sultánskych tabuliek*; J. Bečvář: *Pseudoinverze*; M. Bečvářová: *Zkoušky učitelské způsobilosti (před německou zkušební komisí)*; P. Boháč: *O Pascalově větě*; D. Ciesielska: *„Zasady algebry wyższej“ Władysława Zajączkowskiego*; J. Čížmár: *Predobra ku schémam*; S. Domoradzki: *O różnych aspektach działalności prof. J. Pużyny (1856–1919) we Lwowie*; H. Durnová: *Počet grafický a graficko-mechanický Václava Lásky*

a Václava Hrušky; M. Hykšová: *Kurt Hensel a p-adická čísla*; K. Jedynak: *Naučanie geometrii analýtycznej w krakowskich gimnazjach na przełomie XIX i XX wieku*; A. Kalousová: *Kvadratura cykloidy dle Robervalu*; K. Karpińska: *O przenikaniu nowych teorii do kształcenia szkolnego w toruńskiej Szkole Realnej w XIX wieku*; J. Kotůlek: *Hrdinou proti své vůli? Věnováno Františku Čuříkovi*; L. Koudela: *Robervalova rektifikace cykloidy*; L. Kvasz: *Frege ako tvorca formálnej logiky*; J. Marek: *Mayerova metoda průměří a problém zeměpisné délky*; L. Moravec, M. Bečvářová, J. Škoda: *Olomoucký konkurs*; M. Otavová: *Zrození kombinatoriky v díle Jana Caramuela z Lobkovic*; M. Otisk: *Mezi matematikou a filozofií: poznámky k dopisu Gerberta z Remeše Konstantinovi z Fleury*; Z. Pogoda: *Some Remarks on History of Poincaré Conjecture*; B. Riečan: *K základom modernej slovenskej matematiky*; I. Sýkorová: *Počátky algebry ve staré Indii*; P. Šatný: *Charles Babbage a jeho přínos v teorii funkcionálních rovnic*; M. Štěpánová: *Znovuzrození Weyrova kanonického tvaru*; L. Vízek: *Z historie početnic*; W. Wójcik: *Nowe idee topologiczne w piernszych pracach twórców polskiej szkoły matematycznej*.

Z výše uvedených názvů je patrná pestrost a rozmanitost celé akce, neboť přednášející se věnovali historii matematiky a vyučování matematice, vývoji matematických myšlenek a metod a v neposlední řadě i životu a dílu různých osobností.

Při prezentaci získali účastníci konference tyto publikace: *Sborník 35. mezinárodní konference Historie matematiky*. J. BEČVÁŘ, M. BEČVÁŘOVÁ (eds.). Praha, Matfyzpress, 2014, 273 stran; M. OTISK, R. PSÍK. *Matematické listy Gerbera z Remeše*. Edice Dějiny matematiky, svazek č. 57. Praha, Matfyzpress, 2014, 164 stran, dva starší svazky edice Dějiny matematiky

podle vlastního přání a četné propagační materiály o Velkém Meziříčí a jeho okolí.

Za úspěšný průběh konference je nutné poděkovat organizátorům, zaměstnancům gymnázia a domova mládeže ve Velkém Meziříčí, bez jejichž nadšení, pochopení, pomoci a práce by se akce nemohla uskutečnit. Velký dík za bezproblémový dovoz konferenčních materiálů patří L. Vízkoví, za organizační pomoc Z. Halasovi a V. Moravcové. Poděkování je třeba vyslovit i všem přednášejícím a účastníkům.

36. *mezinárodní konference Historie matematiky* se bude konat v srpnu 2015. Informaci o ní podá M. Bečvářová (Ústav aplikované matematiky, FD ČVUT v Praze, Na Florenci 25, Praha 1, 110 00, e-mail: becvamar@fd.cvut.cz).

Podrobné informace o minulých konferencích, fotografie z těchto akcí a přihlášky na akci budoucí lze najít na webové stránce <http://www.fd.cvut.cz/personal/becvamar/konference>.

MARTINA BEČVÁŘOVÁ

Seminář veterinárních lékařů a farmaceutů a historiků vědy v Brně

Ve dnech 15. a 16. září 2014 se v Brně konal již 4. seminář „Po stopách zdraví a nemoci člověka a zvířat“. Místem konání bylo opět Technické muzeum Brno. Semináře se zúčastnili čeští a slovenští veterinární lékaři, farmaceuti, historici dějin vědy a muzejníci, jichž bylo kolem 50. Jejich domovskými působišti byly Veterinární a farmaceutická univerzita Brno, Univerzita Komenského Bratislava, Univerzita Karlova (Farmaceutická fakulta

Hradec Králové), Česká zemědělská univerzita Praha, Akademie věd ČR Praha, Slovenská akademie věd Bratislava, Muzeum jihovýchodní Moravy Zlín, Muzeum Těšínska Český Těšín a Technické muzeum Brno.

Příspěvky byly rozděleny do několika bloků. V bloku nazvaném „Z dějin vědních oborů, technická řešení v oblasti medicíny, farmacie a veterinárního lékařství“ odezněly přednášky o výživě skotu a ovcí na patrimoniálních velkostatech Slovenska v 16.–19. století (A. Holub, Brno), o roli zvěrolékařů při zabezpečování zdravotní nezávadnosti masa na jatkách (Š. Hejlová, Brno), o vývoji lékarenských laboratoře (J. Husák a kol., Brno), o technických prostředcích a postupech používaných při výrobě veterinárních očkovacích látek (L. Dedek, Brno), o dějinách léčení epilepsie a o neobvyklých kuriózních léčivech (K. Král, Brno). V bloku z dějin vědních oborů účastníci vyslechli příspěvky o apotropaických předmětech a magických praktikách v rukopisech ze 17. a 18. století (B. Ricziová, Bratislava), o péči o zdraví obyvatel Nitry v meziválečném období (L. Richnáková, Bratislava) a o dějinách zdravotnických zařízení a zdravotní péči v Prešově po roce 1918 (P. Koval, Prešov). O časopisu *Boj o zdravie*, vycházejícím v letech 1926–1950, referoval J. Džujko z Prešova. B. Petráková ze Zlína hovořila o léčbě vzduchem a sluncem v luhačovických lázních v letech 1906–1939; šlo o vzduchoplavecká cvičení. O malých klimatických lázních v Komorní Lhotce na Těšínsku referovala I. Pavelková z Českého Těšína. Zajímavé sdělení měl hlavní organizátor semináře R. Slabotínský z Brna, když představil brněnskou firmu Alpa, která v letech 1913–1948 vyráběla velmi

oblíbenou francovku Alpa. Sedmdesáté výročí Slovenského národního povstání připomněl J. Blecha z Bratislavy referátem o účasti slovenských veterinářů v povstání; měli na starosti zdravotní stav koní a zdravotní nezávadnost potravin. O některých významných postavách zdravotnické služby v československých legiích hovořil F. Dohnal z Hradce Králové. Brněnský veterinář P. Brauner představil fetotom, porodnický nástroj. Skvosty farmaceutických exponátů Východoslovenského muzea v Košicích obrazově představila za kolektiv autorek M. Jiroušková z Košic. Bratislavská historička E. Morovicsová pojednala činnost Ústřední jednoty porodních asistentek v době první československé republiky. Její manžel M. Morovics vzpomněl ve svém příspěvku na Viktora Teisslera, lékařského fyzika, zakladatele oboru na Slovensku. O Františku Šantavém, lékařském chemikovi a historikovi olomoucké univerzity a uměleckém historikovi, referoval J. Jindra z Prahy. E. Těšínská rovněž z Prahy se soustředila na Antonína Štaucha, ředitele státních lázní a báňského lékaře. Hluboko do historie zabrousil V. Páral za kolektiv pracovníků, když zmínil Andrease Vesalia (1514–1564) a jeho význam pro veterinární anatomii,

byť jeho hlavní spis se týkal anatomie člověka. O slovenských studentech veterinárního lékařství, studujících v době 2. světové války, vykládal devadesátiletý R. Škoda; ti totiž mohli studovat na náklady Slovenského štátu např. ve Vídni. Nestor farmaceutů J. Květina za další autory zasvěceně hovořil o pražské farmaceutické škole, o jejich osobnostech a o proměnách farmaceutického vzdělání u nás. Výukou chování zvířat se zabývala E. Baranyová z Prahy. Výukou středoškoláků, budoucích veterinárních pracovníků, z hlediska historie a současnosti mluvila E. Melichová z Bratislavy. Ke všem předneseným příspěvkům proběhla diskuse.

Součástí semináře byla komentovaná prohlídka výstavy „Domov za Velké války“, instalovaná v Moravském zemském muzeu v Brně.

Odeznělé příspěvky (27) a doufejme, že i neprezentované příspěvky (4) přihlášené na seminář, budou publikovány v kolektivní monografii, jež má vyjít v příštím roce.

Seminář ukázal na velmi přátelské vztahy účastníků z českých zemí a Slovenska, které nenarušilo rozdělení Československa v roce 1993. Těšme se na pátý brněnský seminář!

JIŘÍ JINDRA

ZPRÁVY

Štěpán Svačina, Petr Sucharda (eds.). Josef Charvát. Jak jsme ho poznávali. Praha, Triton, 2014, 200 s., obr. příloha.

Již druhý sborník věnovaný známému internistovi a zakladateli endokrinologie u nás, profesoru Univerzity Karlovy, přednostovi III. interní kliniky Všeobecné fakultní nemocnice v Praze a členu Československé akademie věd, vyšel letos k 30. výročí jeho úmrtí. Předcházela mu sborník příspěvků k 20. výročí úmrtí, který vyšel už roku 2003 (To byl profesor Josef Charvát. Sborník uspořádali rovněž Štěpán Svačina a Petr Sucharda. Praha, Galén, 176 s.). Letošní svazek je trochu strukturovanější – vedle srovnatelného počtu příspěvků pamětnických a těch, kteří se s profesorem Charvátem v nějaké podobě setkali, byť ne nutně vždy osobně (celkem 18,

např. R. Doleček, C. John, V. Schreiber, ale řada dalších významných jmen) – je tu větší pozornost věnována vlastním Charvátovým textům, které nejsou omezeny na lékařské zaměření (ani v tomto případě nejde ovšem o ryze odborné články, spíše o popularizující příspěvky). Jsou tu též tři texty věnované Charvátovu zednářství (jeho projev v roce 1950, o podstatě a významu tovaryšského stupně a význam 3. zednářského stupně) a závěrem i „žertovná“ vzpomínka, kterou si J. Charvát jel pro BMW do Mnichova (psal se rok 1927 a bylo mu tedy 30 let). Cenná je i ilustrační příloha – celkem přes čtyřicet fotografií, ale i jiných dokumentů – tentokrát soustředěná až v závěru publikace. Jistě to vše stojí za přečtení a rovněž ocenění, jak si lékaři váží svých předních osobností.

H. BARVÍKOVÁ